

Beslut om Riktlinjer för upplåtelse av institutionernas lokaler och övrig infrastruktur till externa parter

Beslut

Linköpings universitet (LiU) beslutar att "Riktlinjer för upplåtelse av institutionernas lokaler och övrig infrastruktur till externa parter" ska träda i kraft denna dag (se bilaga). Uppföljning av externa parter nyttjande av universitetets lokaler och/eller infrastruktur inom forskningssamverkan ska genomföras årligen som en del av rektors institutionsdialoger.

Beslutet ska föras in i LiU:s regelsamling.

Skäl till beslut

Universitetsstyrelsen beslutade, som en följd av internrevisionen rapport, den 11 september 2019 (dnr LiU-2019-02111) att uppdra till rektor dels att ta fram ytterligare riktlinjer som tydliggör gällande regelverk, i stödjande syfte, för hur en gemensam hantering för nyttjande av universitetets lokaler och infrastruktur för forskningssamverkan med externa parter ska bedrivas, dels att säkerställa att en fungerande och universitetsövergripande uppföljning i dessa frågor utformas och implementeras.

Föreliggande riktlinjer beskriver de övergripande reglerna för uthyrning till extern part av institutionernas lokaler och övrig infrastruktur med fokus på forsknings-samverkan. Riktlinjerna syftar till att stödja institutionerna i kontakter med externa parter samt säkerställa att uthyrning sker på ett korrekt och enhetligt sätt. Genom rektors årliga institutionsdialoger sker en kontinuerlig och universitetsövergripande uppföljning av såväl förekomsten av externa parter nyttjande av institutionernas lokaler och/eller infrastruktur, som dess reglering.

Handläggningen av beslutet

Detta beslut har fattats av vid rektors beslutsmöte av rektor Helen Dannetun i närvaro av chefsjuristen Christina Helmér, studeranderepresentanten Elin Fägerstam och rektors sekreterare Maria Fält efter föredragning av universitetsjurist Caroline Taube, som deltar via länk.

I beredningen av ärendet har fastighetsekonom Ylva Häggstam och säkerhetschef Annevi Fredäng deltagit avseende specifika avsnitt. Institutionernas administrativa chefer har fått möjlighet att inkomma med synpunkter på riktlinjernas innehåll. Även chefsjurist Christina Helmér och biträdande chefsjurist Martin Putsén har lämnat synpunkter.

Riktlinjerna har stämts av med den centrala samverkansgruppen.

Redaktionen för regelsamlingen har granskat beslutets form.

Helen Dannetun

Maria Fält på uppdrag av Caroline Taube

Sändlista

Universitetsledningen

UDL

Enhetschefen för Campusutvecklingsenheten

Säkerhetschefen

Dekanerna

Prefekterna

Kanslicheferna

De administrativa cheferna

Regelsamlingen

De lokala fackliga organisationerna

Studentkårerna

Internrevisionen

LiU-nytt

Riktlinjer för upplåtelse av institutionernas lokaler och övrig infrastruktur till externa parter

1. Bakgrund

Linköpings universitet (LiU) samverkar i stor utsträckning med externa aktörer, inte minst privata sådana, både med och utan anknytning till anställd vid universitetet. Som en del i sådan samverkan kan det bli aktuellt för universitetet att upplåta lokaler, maskiner, utrustning eller andra resurser till en extern part. Upplåtelse till externa aktörer av framförallt utrustning, men även lokaler, förekommer dock även helt fristående från annan samverkan.

Dessa riktlinjer reglerar institutionernas uthyrning av lokaler, maskiner och annan utrustning, både med och utan koppling till annan samverkan. Utrustning tillhörande LiU som nyttjas av en extern aktör inom ramen för ett gemensamt forskningsprojekt innebär normalt sett inte en uthyrningssituation och omfattas således inte av dessa riktlinjer.

Både på svensk- och EU-nivå har finansiering av forskningsinfrastruktur ökat det senaste decenniet. Med det har också följt en ökad förväntan om att satsningen inte bara ska leda till framstående forskning utan även ökad tillväxt, konkurrenskraft och samhällsnytta. Som framgår av bland annat regeringens proposition "Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft" (prop. 2016/17:50, sid 128-129) är en del i det arbetet att öka tillgängligheten till nationella forskningsinfrastrukturer för näringsliv, offentlig sektor och internationella aktörer. Vetenskapsrådet, som är en stor finansiär av forskningsinfrastruktur, har därefter i en rapport från 2019, "Vägval för framtidens forskningssystem", uttalat sig om värdet av att samarbeta kring forskningsinfrastruktur så att sådan inte underutnyttjas och om att skapa de bästa förutsättningarna för starka forsknings- och utbildningsmiljöer. Vidare har Ekonomistyrningsverket (ESV), som ett regeringsuppdrag, utrett en ökad möjlighet för lärosäten att ta ut avgifter för sin forskningsinfrastruktur (ESV 2020:13) för att möjliggöra att lärosätets infrastruktur kan göras tillgänglig för externa aktörer i så stor utsträckning som möjligt.

LiU ser positivt på att låta externa aktörer nyttja universitets resurser under förutsättning av att det sker med beaktande av de principer och bestämmelser som framgår nedan.

2. Principer för upplåtelse av nyttjanderätt

2.1 Prioritering

En upplåtelse av lokal, infrastruktur eller annan resurs får aldrig påverka universitetets verksamhet negativt. Om det skulle uppstå en konflikt mellan upplåtelse till extern aktör och LiU:s verksamhet, ska den senare alltid prioriteras.

Vid prioritering mellan externa aktörer måste likabehandling iakttas. Det innebär att alla med samma förutsättningar ska ges lika möjligheter att få tillgång till resurser och dessutom på samma villkor. Om den externa efterfrågan är stor och det finns en prioriteringsordning bör den nedtecknas så att det går att visa varför universitetet prioriterat en extern aktör framför en annan.

2.2 Finansiering

LiU får som statlig myndighet inte fritt sälja varor och tjänster eller ta betalt för sådana, utan är begränsad till vad som stadgas i t.ex. lag, förordning och regleringsbrev. Vad en myndighet får ta betalt för framgår i första hand av avgiftsförordningen (1992:191) där man kan läsa att myndigheter mot avgift, tillfälligt eller i mindre omfattning, får tillhandahålla bl.a. lokaler och utrustning.

Enligt avgiftsförordningen får den avgift som tas ut för upplåtelse av lokal och annan infrastruktur uppgå till maximalt full kostnadstäckning. Samtidigt är det i första hand skattemedel som finansierar universitetets verksamhet och det finns en skyldighet för LiU att värna om dessa medel så att de används på ett så effektivt sätt som möjligt. Ett underpris kan även medföra risk för förtroendeskada om universitetet misstänks för att gynna vissa samarbetsparter, vilket i förlängningen även skulle kunna vara ett otillåtet statsstöd. Vid LiU gäller därför att all upplåtelse av infrastruktur ska ske mot full kostnadstäckning.

Kostnaden för uthyrning av utrustning ska stämmas av med en ekonom på institutionen innan avtal tecknas för att säkerställa att kostnaden beräknats korrekt och att en rättvisande del av eventuella kringkostnader förutom direkta avskrivningskostnader ingår i det beräknade priset. Kostnaden för lokaluthyrning bestäms av Fastighetsavdelningen vid Universitetsförvaltningen (se avsnitt 4).

För att möjliggöra en sammanhållen och rättvis uppföljning ska intäkterna redovisas korrekt och konsekvent. Intäkter från upplåtelse av lokal ska redovisas som uthyrning av lokal och konteras på konto 31110. Intäkter från uthyrning av utrustning ska konteras på konto 31420. Det är i normalfallet inte lämpligt att intäkter som kommer från ett företag med nära koppling till en LiU-anställd hamnar på den anställdes projektkonto. Om den anställdes projektkonto ändå ska användas, ska skälen för det framgå av avtal.

2.3 Skriftliga avtal

Myndigheter behöver ha ordning på alla överenskommelser som ingås i myndighetens namn, inklusive de ekonomiska transaktioner som genomförs. För att kunna följa och förstå varför LiU t.ex. tagit emot betalningar behövs skriftligt underlag. Det enklaste sättet att säkerställa detta är genom att skriftliga avtal med motparten tecknas, det medför även att förutsättningarna klargörs och risken för missförstånd och tvister minskar. Ett ytterligare skäl till att skriftliga avtal är nödvändiga finns i SUHF:s rekommendation (REK 2013:3) där det framgår att personer som varaktigt vistas vid lärosätet, men som inte är anställda eller studenter, endast kan göra det efter skriftlig överenskommelse.

Innan ett nyttjande av lokal eller annan infrastruktur påbörjas ska ett skriftligt avtal tecknas i enlighet med gällande delegationsordning. Notera dock att avtalen för mindre transaktioner kan vara av mycket enkel art. Avtal om uthyrning av lokal registreras i LiU:s fastighetssystem.

Lika viktigt som skriftliga avtal, är att avtalet sedan efterlevs. Ett exempel är prisjusteringsklausuler, vilka normalt behöver följas upp och åtgärdas varje år. Även avtalstiden måste bevakas så att avtalet förlängs om uthyrningen ska fortgå längre tid än ursprungligen avtalat.

2.4 Jäv och opartiskhet

LiU är en myndighet och jävsreglerna måste alltid beaktas och regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet iakttas. Framförallt i de fall upplåtelse sker till en anställds bolag, eller ett bolag som den anställda eller anhörig till denne har privata intressen i, finns det en risk för jäv. I detta sammanhang är transparens i avtalet särskilt viktigt och det ska tydligt framgå av avtalet att dessa omständigheter föreligger. Transparens minskar risken för att en situation kan uppfattas som förtroendeskadlig och uppmärksammar de inblandade på att en potentiell jävssituation föreligger. Observera att en anställd som skriver under avtalet för motpartens räkning eller har intressen i motparten inte också kan skriva under som representant för LiU.

2.5 Bisyssla

En förutsättning för uthyrning av lokal eller utrustning är att universitetets regelverk för bisysslor efterlevs. En bisyssloverksamhet ska hållas klart och tydligt avskild från universitetets verksamhet och någon sammanblandning mellan verksamheterna får inte förekomma. Den redovisning av bisysslor som medarbetare vid universitetet är skyldiga att göra är ett verktyg för universitetet när det handlar om att avgöra om uthyrning av lokal eller utrustning kan ske eller ej. Av redovisningen ska det bl.a. framgå om det finns risk för eventuella intressekonflikter och genom en tydlig och korrekt rapportering minskar därmed risken för jävssituationer och förtroendeskada.

2.6 Identifiering av externa personer

Enligt SUHF:s ovan nämnda rekommendationer ska det finnas en förteckning på lärosätet över personer som varaktigt vistas på universitetet men som varken är anställda eller studenter. Sådan vistelse sker både när LiU hyr ut en lokal och då nyttjanderätt till utrustning placerad i LiU:s lokaler upplåts löpande eller under en begränsad period. I dagsläget finns begränsade möjligheter att på ett universitetsövergripande plan föra förteckning över sådana personer, därmed ligger ansvaret på varje institution att ha kontroll över vilka personer som institutionen har givit tillstånd till att vistas i dess lokaler. Institutionen ska ha en förteckning som uppdateras löpande och som avtalen bör vara kopplade till.

3. Särskilt om upplåtelse av utrustning

LiU äger en stor mängd forskningsutrustning som många gånger både är unik och kostnadskrävande och som därför kan vara attraktiv för externa aktörer att få tillgång till. Utrustningen nyttjas ofta inte till sin fulla kapacitet av LiU och det finns i dessa fall möjlighet att upplåta nyttjande till annan, inte minst för att sänka LiU:s kostnader för utrustningen.

Vid upplåtelse av maskiner eller annan utrustning som tillhör LiU kan det vara aktuellt att samtidigt hyra ut medarbetare vid LiU för att bistå i hanteringen av utrustningen, exempelvis för att bibehålla god säkerhet eller för att maskinen inte ska hanteras på ett sätt som riskerar dess livslängd eller funktionalitet. Det kan i detta sammanhang uppstå gränsdragningsfrågor om huruvida en situation innebär uthyrning av utrustning eller försäljning av en tjänst (exempelvis som rådgivning/service eller offentlig resurssamordning enligt 4 § avgiftsförordningen). För att det ska vara fråga om uthyrning och inte en tjänst bör den eller de LiU-anställdas roll vara begränsad och huvuddelen av arbetet med utrustningen utföras av den externa aktören.

Notera att det vid upplåtelse av utrustning samtidigt eller istället kan vara fråga om uthyrning av lokalen där utrustningen finns. Detta förhållande är något som man måste ta ställning till i varje enskild situation.

4. Särskilt om upplåtelse av lokaler

Vid upplåtelse av lokaler, det vill säga uthyrning av lokaler i andra hand, följer några fler frågeställningar än vid upplåtelse av utrustning. För att få hyra ut en lokal i andra hand krävs i många fall tillstånd av fastighetsägaren, vilka i första hand är Akademiska hus och Region Östergötland. Region Östergötland tillåter inte att LiU hyr ut lokaler i andra hand, medan Akademiska Hus som huvudregel gör det.

Avtal om uthyrning i andra hand ska hanteras av Campusutvecklingsenheten vid Fastighetsavdelningen (FA), som även representerar LiU i avtalet, och signeras enligt gällande delegationsordning. FA fastställer vilken hyra som ska gälla och sköter eventuell kontakt med hyresnämnden gällande avstående från besittningsskydd. Ett hyreskontrakt ska normalt vara tidsbegränsat. Om det löper längre tid än nio månader så uppgår uppsägningstiden för LiU:s del till nio månader, hyresgästen kan dock få en kortare uppsägningstid genom avtalet.

Att FA representerar LiU i hyresavtal innebär att två avtal i vissa fall behöver tecknas med den som hyr; dels hyresavtalet som i de flesta fall kompletteras med en överenskommelse om avstående från besittningsskydd, dels ett samverkansavtal rörande forskningsfrågorna, där aktuell institution representerar LiU.

Det finns en otydlig gräns mellan vad som utgör uthyrning av lokal respektive upplåtelse av arbetsplats, varav det senare inte hanteras som andrahandsuthyrning vid LiU. Det typiska fallet för upplåtelse av arbetsplats är när en extern aktör har tillgång till en ospecificerad kontorsplats eller möjlighet att utan ensamrätt använda ett laboratorieutrymme vid vissa tidpunkter. Hur avtalet i dessa situationer ska formuleras får avgöras i varje enskilt fall.

5. Försäkring

Externa personer som medverkar i LiU:s verksamhet omfattas som huvudregel av de försäkringar som LiU tecknat. Att enbart nyttja LiU:s infrastruktur innebär dock inte ett sådant medverkande och det får anses tveksamt om medverkan i ett

forskningssamarbete räcker för att omfattas av försäkringen. Externa personer som vistas i LiU:s lokaler bör därför räkna med att de inte täcks av LiU:s försäkringar.

Det har ingen betydelse för försäkringens omfattning vem som orsakar en skada på LiU:s lokaler eller utrustning. När det gäller utrustning är det dock en förutsättning att denna befinner sig i Sverige för att försäkringen ska omfatta skadan. Noteras bör att självrisken uppgår till 3 prisbasbelopp. En extern aktör som är ansvarig för en skada ska rimligen ersätta LiU, dels för självrisken och dels i den mån försäkringen inte täcker skadan, något som ska regleras i avtalet.

6. Säkerhets- och arbetsmiljöfrågor

Vissa frågor kring säkerhet bör särskilt uppmärksammas med anledning av att personer som varken är anställda eller studenter rör sig i LiU:s lokaler i samband med uthyrning. Institutionen har ett ansvar för de personer som har tillgång till infrastrukturen med anledning av uthyrningen och måste därvid säkerställa att hyresgästen ges information om t.ex. regler och förutsättningar.

De externa personerna måste följa de regler och rutiner som finns vid LiU, exempelvis gällande ordning, öppettider, utrymning och andra säkerhetsföreskrifter. Institutionen måste även löpande hållas informerad om hyresgästens verksamhet i lokalerna och hur utrustningen används så att det inte sker för felaktiga syften, på ett sätt som medför säkerhetsrisker eller arbetsmiljörisker för verksamheten i omgivande lokaler eller i strid med exempelvis regler om produkter med dubbla användningsområden (se www.isp.se). Institutionen måste även säkerställa att de externa personerna inte får del av information som dessa inte ska ha tillgång till.

Den externa aktören har arbetsmiljöansvaret för sina anställda och det åligger dem att informera sig om riskerna som kan finnas i LiU:s lokaler eller vid användning av LiU:s utrustning. I de fall arbete sker på ett gemensamt arbetsställe, dvs en arbetsplats där anställda från båda LiU och den externa aktören arbetar i och påverkar varandras arbetsmiljö, ska en ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor utses (arbetsmiljölagen 3 kap. 7 d-g §).

Externa personer som vistas som gäst i LiU:s lokaler mer än tillfälligt, ska ha passerkort, t.ex. gästkort. Passerkorten måste gå att knyta till en specifik individ och i de fall då ett kort med koppling till LiU-ID inte plockats ut, ska institutionen hålla registret för dessa kort uppdaterat. Behörigheten till LiU:s lokaler ska upphöra så snart avtalet för upplåtande av lokalen upphör. LiU har under vissa förutsättningar rätt att ta fram loggar för vilka passerkort som använts vid specifika tider och platser.

För mer information om säkerhet se bl.a. LiU-2019-01081 om användning av lokaler och LiU-2019-04451 om tillträdeshantering. Vid uthyrning av lokal eller utrustning som kan innebära en säkerhetsrisk ska kontakt tas med Miljö- och säkerhetsenheten (FA) för rådgivning

7. Att ta betalt

Enligt 4 § Avgiftsförordningen är myndigheters möjligheter att ta betalt för tillhandahållande av lokaler och utrustning generellt något begränsad. Det krävs att upplåtelsen är av tillfällig natur eller mindre omfattning. Med tillfällig natur brukar avses maximalt två år. I universitetens regleringsbrev framgår det dock att begränsningen inte gäller för universitetens tillhandahållande av lokaler som ursprungligen har hyrts för lärosätets egen verksamhet.

I normalfallet torde LiU:s tillhandahållande av utrustning utgöra mindre omfattning men man bör iaktta försiktighet om upplåtelsen är av högre värde och sträcker sig längre än två år. Ekonomistyrningsverket (ESV) skriver följande i sina föreskrifter och allmänna råd (ESV 2019:21):

”Vid en bedömning av om verksamheten är av mindre omfattning ska de sammanlagda intäkterna under budgetåret [...] ställas mot de totala förvaltningskostnaderna för myndigheten under året. Om intäkterna under en längre tid än två år överstiger ett belopp som motsvarar fem procent av de totala kostnaderna ska verksamheten inte anses vara av mindre omfattning.”

Som nämnts ovan har ESV nyligen lämnat en rapport till regeringen avseende en utökad möjlighet att ta betalt för forskningsinfrastruktur. För de senaste uppgifterna i frågan hänvisas därför till ESV.